

Proměny v pohřebním ritu jako indikátor změn ve využití zdrojů sociálního prostředí starší doby bronzové

Dílčí vyhodnocení terénního výzkumu ve Vlíněvsi (okr. Mělník) umožňuje vklad do studia struktury společnosti únětické kultury starší doby bronzové. Diskuse sociální struktury na základě studia pohřbů a pohřebních areálů se zakládá na množství metodologických předpokladů, jejichž přijetí či upozadění vytváří obecný kontext nabízených interpretací. Na příkladu lokality Vlíněves je ukázáno rozdílné využívání možností poskytovaných komunitou. Dle předběžných analýz se ukazuje, že význam předmětů přidávaných do hrobů v mladším období únětické kultury patrně nemá přímou vazbu na náročnost vybudování hrobů či na vzájemný vztah k pohřbům ostatních jedinců. Na nekropoli lze vedle pohřbů jedinců, jejichž status je z výrazně milodary, nalézt i hroby dokládající odlišný vztah komunity k pohřbenému.

■ Petr LIMBURSKÝ
Nikola KOŠTOVÁ

Archeologický ústav AV ČR,
Praha, v. v. i.

Studium sociálních systémů prehistorických společností lze považovat za jeden z mnoha cílů, který si archeologie klade. Neúplnost zdrojů informací získaných při archeologickém výzkumu a jejich fragmentárnost staví tomuto studiu velké bariéry. Významnou roli hraje důvěra ve vypovídací schopnost archeologických nálezů. Z tohoto důvodu je studium sociálních systémů pravěkých populací někdy považováno takřka za doplňkovou informaci založenou na vlastních

domněnkách archeologa. Vzor představ o sociálních systémech prehistorických populací lze nezapustitelným způsobem čerpat z etnografie. Představy světa etnografie jsou více či méně úspěšně budovány na základě studia sdělených, pozorovaných nebo vyvozovaných sociálních vazeb. Tento systém ale neobstojí při detailním srovnání se světem představ vytvořeným archeologií, kde klíčovou roli hraje výběr a přisuzovaný význam zkoumaných pramenů. Propast mezi pohledy člověka moderní společnosti a člena prehistorické komunity však pravděpodobně nikdy nebude možné beze zbytku překlenout. Hovoříme-li tedy o struktuře pravěkých společností, je nezbytné mít neustále na paměti, že výsledkem jsou a mohou být pouze různé životaschopné modelové představy.

Svět, který si každý jedinec okolo sebe aktivně vytváří, je v intenzivním kontaktu s vnějším prostředím, jehož součástí je i komunita ostatních lidí. Vlastní náročnost a složitost tohoto světa je odvozena od složitosti vnitřních vazeb a vzájemných závislostí (např. *Neustupný* 1998, 140). Existuje-li v těchto závislostech a vazbách řád, založený na obecně přijímaných hodnotách, můžeme hovořit o struktuře společnosti, respektive o existenci možné společenské hierarchie. To, na jakém základě je tato hierarchie založena, vytváří různé typy společenské struktury. Uvnitř komunity tak můžeme hledat různé silné vazby a vztahy, které například určují míru snadnosti přístupu k potravě, míru obtížnosti při získávání různých věcí, míru důležitosti názoru při kolektivním rozhodování či míru vážnosti společenských aktivit, společenského postavení atp. Všechny tyto vztahy a vazby vytvářejí různé strukturovanou síť vzájemných závislostí mezi členy komunity. Tyto vztahy a závislosti mohou být ve vzájemné rovnováze

či nerovnováze. Zdá se, že právě nerovnováha v závislostech a vedle majetku především také koncentrace zdrojů plynoucích ze sociálního prostředí vytváří podstatu sociálního postavení jedince a hierarchii společnosti. Tato situace má za následek, že jen málokdy lze stanovit jedinou položku, která jednoznačně definuje podstatu postavení jedince uvnitř komunity (*Tainter* 1978, 128–136).

Uvedený teoretický model v sobě skrývá jednak problematiku vlastního popisu sociálního postavení jedince ve společnosti, jednak otázky týkající se způsobu rozpoznání vzájemných relací mezi jedincem a komunitou, resp. mezi jedinci navzájem. Definice jednotlivých položek, které jsou rozhodné pro popis a třídění typů společenské organizace, byla provedena například v 60. letech W. Goodenoughem (1968, 4–8). Autor pracuje s vydělením různých sociálních statusů, které vytvářejí sociální postavení – „sociální osobu“. Je otázkou, zda tyto položky, vytvořené na základě etnografického studia, mohou nalézt odraz v archeologických pramenech, popřípadě zda je možné na jejich základě posuzovat důvěryhodnost jednotlivých modelů sociální organizace pravěké společnosti.

Jako jeden z mnoha konceptů, jak lze k této problematice přistoupit, se nabízí studium dokladů pohřebních aktivit jednotlivých populací. Přístupy k vyhodnocení pohřebních zvyklostí v mnohém závisí na použitém modelu popisu společnosti a dobovém paradigma. V 60.–80. letech 20. století byl, především americkými archeology, obecně zastáván názor, že primární položkou ovlivňující rozdíly a odlišnosti v pohřebních zvyklostech a formách pohřbívání je sociální organizace společnosti. Pro vysvětlení odlišností v pohřebních zvyklostech tak byly hledány obecně

■ Obr. 2
Vlíněves, okr.
Mělník. Nálezy
zlatých drátěných
záušnic z hrobů
únětické kultury.
Foto H. Toušková.

■ Obr. 1 Pohled na lokalitu ve Vlněvsi, okr. Mělník. Vodou zatopená plocha přibližně ukazuje rozsah zkoumané plochy. Pohřebiště únětické kultury se nacházela přibližně ve středu vodní plochy. Foto M. Gajda.

milodarů atp., lze podrobit detailnější analýze (např. uspořádání pohřbů, zdravotní stav pohřbeného, věk atp.). Oproti tomu jsme u širšího kontextu a při hledání obecnějších hodnotových, významových nebo náboženských souvislostí pravěkých společností odkázáni pouze na obecnější modelové představy. Širší kontextuální vyhodnocení pohřebního ritu kromě analytického popisu nálezové situace vyžaduje i konfrontaci s dobově platnými a přijímanými pohledy na dřívější společnost.

Postmoderní přístup tak obrací pozornost na archeologicky zjišťované poznatky jako k autoritě. Tato autorita může ze škály různých modelů popisující zkoumanou situaci připustit či rozhodnout, která z představ o minulé společnosti je ještě v souladu, která neodporuje, případně kterou z představ s ohledem na současné znalosti a doklady je nezbytné jako celkovou modelovou představu zamítnout (např. O'Shea 1998, 109).

Dalším z podstatných faktorů, které ovlivňují vyhodnocení archeologických situací a tvorbu představ o sociálním prostředí pravěké společnosti, je neúplnost pramenů

a jejich reprezentativnost. V případě pohřebiště není možné předpokládat, že odrážejí přirozenou skladbu zemřelých jedinců žijící komunity. Též podmínky dochování různých způsobů pohřbívání a například velikost pohřebiště, vymezených rozsahem a plochou archeologického výzkumu, nelze považovat za skutečný obraz dřívějších pohřebních praktik. Výsledný model je tak formulován souhrnem výřezů pravěké reality. Neustále je proto žádoucí ověřovat, zda nové výzkumy zapadají do právě aktuálních představ o zkoumané společnosti. Lze připustit, že výzkum i jednoho, byť malého pohřebiště může svojí výpovědí ovlivnit hodnocení důležitých otázek studia pravěkých společností.

Jedním z příkladů, kde na základě mnohých indicií lze předpokládat velmi dynamickou proměnu struktury společnosti, je počátek doby bronzové, který je ve střední Evropě spojován s nálezy únětické kultury. Oproti předchozímu období kultury se šňurovou keramikou a kultury se zvoncovitými poháry ze závěru eneolitu dochází v nálezovém fondu a především v pohřebních zvyklostech na počátku doby bronzové

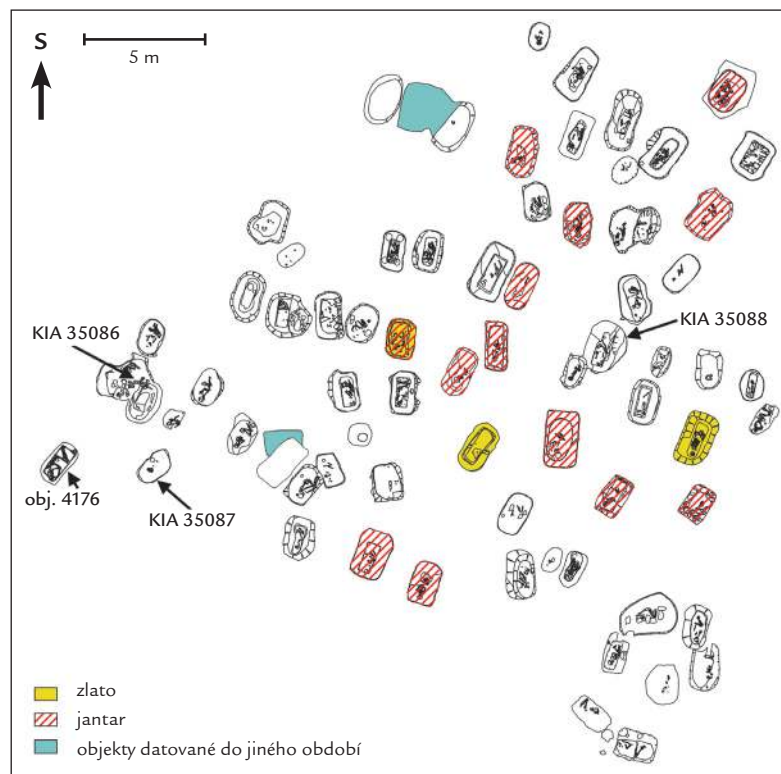

■ Obr. 3 Vlněves, okr. Mělník. Kolekce jantarů z jediného hrobu únětické kultury. Foto H. Toušková.

platné podmíněnosti a objektivní konstanty. Odpovědi na tyto otázky byly metodologicky zdůvodněny pohledem procesuální archeologie, „teorií středního dosahu“, analytickým přístupem a případovými studii (Binford 1971, 7, 23; Tainter 1978, 107).

V kontrastu k uvedenému přístupu bylo v následujícím období ukazováno na proměnlivý význam pohřebních rituálů pro danou komunitu. Hodnocení pohřbů bylo odvozováno z hodnocení i obtížně měřitelných položek. Bylo ukázáno, že průběh pohřebních rituálů může být ovlivňován například okolními podmínkami (i ekologickými) nebo náboženským či hodnotovým systémem komunit a společností (Hodder 1982, 13–14; Pearson 1999, 21–44). Tento přístup se tak vymezoval vůči ryze strukturálnímu studiu pohřbívání, zároveň ale existenci určitých konstant či shodných postupů nepopíral. Přítomnost položek s univerzální platností ale nelze *a priori* předpokládat či ji definovat (Carr 1995, 106–107). V roli konstant popisujících sociální dimenzi pohřebních zvyklostí jsou v tomto období i nadále – jako ve strukturálním přístupu – respektovány položky jako například věk, pohlaví, sociální identita pohřbeného či jeho vazby k ostatním členům komunity atp.

Různé položky, které v modelových představách ovlivňují pohřební zvyklosti, se v archeologickém materiálu zobrazují nestejně zřetelně. Výpověď té části archeologických pramenů, které přímo odrážejí jednotlivé úkony či zřetelné vlastnosti pohřbeného, včetně

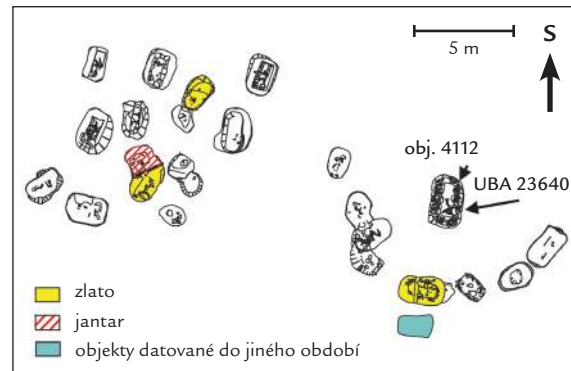

■ Obr. 4 Vlněves, okr. Mělník. Plán jedné z velkých skupin hrobů únětické kultury na lokalitě.

k opuštění přísného pohřebního ritu vázaného na pohlaví a vzrůstá jeho variabilita. V tomto období lze dokumentovat postupný vývoj k sociální diferenciaci společnosti. Proměna byla ukázána na různých druzích archeologických pramenů, např. na využití prostoru, na sociálním prostředí, organizaci pohřebiště, formě pohřbívání či výběru milodarů (*Kruťová – Turek 2004; Limburský 2012*). Změny ve společnosti ve střední Evropě jsou v průběhu únětické kultury studovány především na základě pohřebiště, analyticky zpracovaných sídlišť je velmi málo (souhrnně *Jirán ed. 2008*). Pohřebiště této kultury jsou převážně skupinová, největší dosud známé nekropole v Čechách pravděpodobně nepřesahují počet 150 hrobů na pohřebišti či ve skupině. Skutečně velkých a dobře dokumentovaných nekropolí známe však do současné doby pouze několik (Polepy u Kolína, Únětice u Prahy a Vlíněves u Mělníka). Většina našich znalostí o této kultuře tak pochází z menších či neúplně dokumentovaných pohřebních areálů. Bohatost nekropolí je značně rozdílná, na území Čech známe pohřebiště s vysokým zastoupením milodarů i předmětů, které patrně byly součástí krojů (jako ozdoby či spínadla), některá pohřebiště mají výbavu omezující se na malé množství bronzových předmětů či keramiky (např. *Stocký 1930*). Přitom je vždy potřebné uvažovat, že výbava hrobů předměty vyrobenými z materiálů, které podléhají rozkladu, se vůbec nemusí zachovat (např. organické materiály, dřevěné předměty atp.) Ve starším období trvání únětické kultury se hroby nejvíce odlišují množstvím keramických milodarů, případně jednodílnými předměty (např. *Billig 1977*). V mladším období se keramický inventář více formalizuje a hroby se liší především množstvím ozdob a bronzové výbavy. V hrobech se též vyskytují nálezy s možnými symbolickými konotacemi, jako jsou sekeromlaty, sekry, dýčky atp. Zdá se, že v průběhu únětické kultury je pohřební ritus sjednocen zcela převažující orientací pohřbů na pravém boku hlavy k jihu. Pohřby jsou uloženy v hrobových jamách s různou konstrukcí, včetně doložených výskytů rovů, případně násypů (souhrnně *Bartelheim 1998*).

Z uvedeného výčtu hrubé charakteristiky archeologicky zjištěných pozůstatků pohřbů únětické kultury bývá vyvozována postupná diferenciaci společnosti. Tento jev je definován především na základě rostoucí bohatosti výbavy některých hrobů oproti ostatním, z výskytu vzácnějších předmětů, jako jsou nálezy ze zlata nebo jantaru, či z přítomnosti symbolických předmětů v omezeném počtu hrobů oproti většině hrobů s výrazně chudší výbavou (např. *Jirán ed. 2008*). Tento způsob hodnocení nalézá opodstatnění v hodnocení nálezového fondu únětické kultury jako celku. V případě detailnějšího pohledu na zastoupení těchto indikátorů v relaci k ostatním hrobům na jednom pohřebišti však získáváme značně odlišné výsledky. Nálezy ze zlata na jednom pohřebišti kolísají od pohřebiště bez výskytu tohoto kovu v inventáři k téměř 44 %, jako tomu bylo v Tursku, obdobně například zastoupení jantaru na pohřebištích značně kolísá až k zastoupení v 71 % hrobů zjištěných ve Zvoleněvsi, též i zastoupení dýček atp. (*Filip 1948, 180; Petříšáková 2011; Ernée 2012*). Uvedené asymetrické rozdíly v zastoupení těchto předmětů na pohřebištích dávají velmi proměnlivý obraz o společnosti únětické kultury na našem území.

Nemalý vklad do diskuse o charakteru společnosti starší doby bronzové znamená nedávný výzkum několika pohřebišť odkrytých nedaleko středočeské obce Vlíněves, okr. Mělník (**obr. 1**). Vedle množství otázek z různých období pravěku, které tento výzkum otevřel, byly jedním ze zajímavých objevů i nálezy několika skupinových pohřebišť, z nichž dvě čítala více jak 100 hrobů (blíže *Limburský 2010*). Téměř všechny pohřby únětické kultury na lokalitě patří do mladšího období této kultury a do tohoto období spadá také těžiště osídlení této lokality. Výbava i konstrukce hrobů na lokalitě mají značnou variabilitu. V jedné skupině hrobů můžeme najít jak hroby vyložené bohatě, tak i hroby téměř bez výbavy. Budeme-li sledovat například výskyt zlatých předmětů (ve Vlíněvsi to byly výhradně zlaté záušnice) nebo výskyt jantaru (**obr. 2–3**), nelze vymapovat nějaké prostorové koncentrace či asymetrie ve výskytu těchto předmětů (**obr. 4–5**).

■ **Obr. 5** Vlíněves, okr. Mělník. Plán středně velké skupiny hrobů únětické kultury na lokalitě.

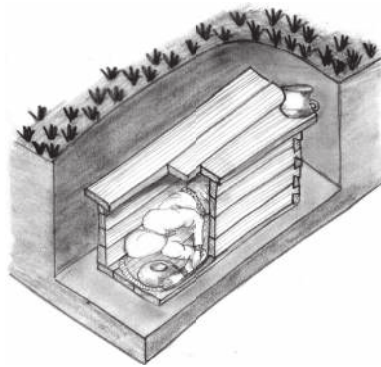
Zcela odlišné zjištění však získáme, budeme-li sledovat složitost konstrukce hrobů a uložení pohřbů. Na pohřebišti se vyskytuje výrazné zastoupení pohřbů v dřevěných schránkách, lze doložit i pohřby pod menším kamenným závalcem, stejně jako hroby bez dokumentované vnitřní konstrukce. Příklady zřetelně odlišných konstrukcí od ostatních hrobových jam představují hroby vedené pod čísly objektu 4176 a 4112.

Hrob č. 4176 se nacházel na západním okraji jedné ze skupin. Pohřeb byl uložen do poměrně výrazně zahloubené jámy a konstrukce schránky se oproti ostatním hrobům ve skupině odlišovala. Ve většině hrobů s dokumentovanou pohřební schránkou byl pohřeb uložen v rakvi z kmene stromu. V hrobě č. 4176 byl však pohřbený uložen na dno jakési větší hrobové komory s plochým dnem. Oproti ostatním pohřbům ve skupině, které měly keramické milodary téměř vždy uloženy uvnitř dřevěné schránky, byly keramické milodary u tohoto hrobu uloženy jednak do vnitř dřevěné komory, jednak i na horní okraj zakrytí (foto nálezové situace a její rekonstrukci ukazují **obr. 6–7**).

Ještě náročnější na vybudování byla hrobová konstrukce hrobu č. 4112. Nejprve byla vyhloubena hrobová jáma, jejíž stěny byly pečlivě vyloženy kameny a následně obloženy dřevěnými prkny. Dovnitř této hrobové komory byla poté uložena rakev z dlabaného kmene s tělem zemřelého. Milodary byly uloženy do rakve. Hrobová komora byla ještě překryta naskládanými velkými kameny a nad pohřbem byla

■ **Obr. 6** Vlíněves, okr. Mělník. Dokumentace nálezové situace hrobu č. 4176. Foto P. Limburský.

■ **Obr. 7** Vlíněves, okr. Mělník. Kresbná rekonstrukce hrobu č. 4176. Kresba N. Košťová.

pravděpodobně navržena menší mohyla (foto nálezové situace a její rekonstrukci ukazují **obr. 8–10**).

Při hodnocení pouze výbavy a milodarů nevykazují tyto hroby, ve srovnání s ostatními pohřby na pohřebišti, žádné odlišnosti. Co do množství nálezů tyto pohřby patří spíše k chudším. Jejich odlišnost spočívá ve způsobu budování hrobu, který vyžadoval náročnější koordinaci činností. Podobné zjištění pozorované i na jiných lokalitách uvádí již A. Stocký, který právě u nejnákladněji budovaných hrobů uvádí, že bývají zpravidla nejchudší (Stocký 1930, 4). Ve shodě s tímto pozorováním na lokalitě ve Vlíněvsi tak bohatost výbavy nekoresponduje s náročností konstrukce hrobu. Zatím nemáme zřetelnější doklady toho, že by vlastní výbava hrobů mohla přímo souviset se snahou zvýraznit či společensky odlišit pohřbené jedince.

Naopak lze ukázat, že vlastní odlišnosti a případné asymetrie ve vzájemných prostorových vztazích hrobů mají souvislost s náročností budování hrobu a prostorovým umístěním ostatních hrobů. Na plánu pohřebiště na **obr. 4** lze u některých hrobů z rozmístění dedukovat existenci nějakého menšího náspu či mohyly. Tento násep by bylo možné předpokládat i u hrobu č. 4176. Všechny hroby tohoto pohřebiště však zřetelně sledují orientaci s většími či menšími odchylkami ve směru J-S. Pouze skupinka sedmi hrobů v jihovýchodní části obrázku vykazuje podobné vlastnosti, které jsou poté markantní v okolí hrobu č. 4112 (**obr. 5**). Pravděpodobný násep hrobu č. 4112 byl z jižní strany lemován řadou únětických hrobů, které zřetelně respektují pravděpodobný tvar náspu hrobu č. 4112. Orientace těchto hrobů se pohybuje od Z-V až po pro únětickou kulturu obvyklou orientaci J-S. Orientace těchto

hrobů zřetelně tedy preferuje hrob č. 4112. Dle výbavy se jedná o hroby s obsahem běžného spektra i bohatosti nálezů včetně jednoho hrobu se zlatou záušnicí. Je zřejmé, že určitý asymetrický vztah k pohřbenému v hrobě č. 4112 je vyjádřen i polohou a orientací těchto dalších pohřbů.

Nejenom způsob budování hrobu, ale i jejich vzájemné umístění může patrně vyjadřovat odlišný vztah k pohřbeným. Na základě zatím dostupných radiokarbonových dat z lokality ve Vlíněvsi nelze prokázat, že by pozorované vztahy a odlišnosti v uspořádání hrobů v popisovaných skupinách byly způsobeny jejich vzájemným časovým odstupem (**obr. 12**). Jako jeden z možných závěrů se tak nabízí to, že právě vzájemná prostorová podmíněnost při výměru místa a orientace hrobů spojená s odlišností v konstrukci hrobové jámy vykazuje na pohřebišti ve Vlíněvsi znaky diferenciace společnosti. Naopak v bohatosti výbavy či například ve složitosti šperků nalezených v hrobech se čitelnější doklady zřetelné sociální struktury zatím nepodařilo identifikovat.

Situace ve Vlíněvsi ukazuje, že ke změnám a rozrůznění v pohřebních zvyklostech dochází v mladším období trvání této kultury. Rostoucí výskyt předmětů vzácnější a luxusnější povahy, jako jsou výrobky ze zlata, jantaru atp., spíše indikuje obecně rostoucí bohatost jednotlivých komunit. Vedle určitých jedinců, jejichž společenské postavení v rámci komunity je zdůrazňováno

■ **Obr. 8** Vlíněves, okr. Mělník. Dokumentace nálezové situace hrobu č. 4112. Foto P. Limburský.

■ **Obr. 9** Vlíněves, okr. Mělník. Dokumentace nálezové situace hrobu č. 4112. Foto P. Limburský.

symbolickými předměty, jako jsou například sekeromlaty, sekery či dýky atp. (např. *Limburský – Menšík – Král v tisku*), se na pohřebištích setkáváme s pohřby osob, jejichž postavení v sociálním prostředí již není nezbytné vyjadřovat bohatostí či specifiky pohřební výbavy, ale jejichž odlišnost je zdůrazněna náročností a způsobem budování hrobu a prostorovými vztahy k hrobům ostatních členů komunity. Jedním z důvodů takového odrazu v pohřebním ritu může být obecná koncentrace zdrojů sociálního prostředí u těchto jedinců, a tím i odlišení a zdůraznění těchto osob v rámci komunity (*Tainter 1978*, 136–137). V celkovém pohledu se společnost mladšího období únětické kultury výrazněji diferencuje již v průběhu trvání této kultury, zároveň však zatím dostupné prameny neukazují, že by tato sociální diferenciace na území Čech byla provázána přejímáním cizích prvků či odlišných stylů.

Použitá literatura

- Bartelheim, M. 1998: Studien zur böhmischen Aunjetitzer Kultur: Chronologische und chorologische Untersuchungen. Bonn.
- Billig, G. 1977: Die Gefässreichen Gräber der Aunjetitzer Kultur in Sachsen, *ArbForschSachsen* 22, 25–73.
- Carr, Ch. 1995: Mortuary practices: Their social, philosophical-religious, circumstantial and physical determinants, *Journal of archaeological method and theory* 2/2, 105–200.
- Ernée, M. 2012: Jantar v České únětické kultuře – k počátkům jantarové stezky, *Památky archeologické* 103, 71–172.
- Filip, J. 1948: Právěké Československo. Praha.
- Goodenough, W. H. 1968: Rethinking status and role. Toward a general model of the cultural organization of social relationship. In: M. Banton (ed.), *The relevance of models for social anthropology*. Crawley, 1–24.
- Hodder, I. 1982 (2011): Theoretical archaeology: a reactionary view. In: I. Hodder

- (ed.), *Symbolic and structural archaeology*. Cambridge university press. Cambridge, 2. vyd., 1–16.
- Jiráň, L. (ed.) 2008: Archeologie pravěkých Čech: Starší doba bronzová – únětická kultura. Praha, 17–74.
- Kruťová, M. – Turek, J. 2004: Some spatial aspects of the ritual behaviour at the beginning of the Bronze Age. In: L. Šmejda – J. Turek (eds.), *Spatial analysis of funerary areas*. Plzeň, 48–56.
- Limburský, P. – Menšík, P. – Král, K. v tisku: Broušená kamenná industrie z hrobů starší doby bronzové z Vlněvsí. In: *Sborník referátů z XXIII. mezinárodního sympózia Staršia doba bronzová v Čechách, na Morave a na Slovensku*, Tekovské múzeum v Leviciach 8.–11. 10. 2013.
- Limburský, P. 2010: Proměny pravěké krajiny, *Živá archeologie* 11, 22–25.
- Limburský, P. 2012: Pohřebiště kultury se zvoncovitými poháry ve Vlněvsí: K problematice a chronologii konce eneolitu a počátku doby bronzové. Praha.
- Neustupný, E. 1998: Structures and events: The theoretical basis of spatial archaeology. In: E. Neustupný (ed.), *Space in prehistoric Bohemia*. Praha, 9–44.
- O'Shea, J. 1998: Villagers of the Maros. Reply, *Cambridge archaeological journal* 8/1, 109–111.
- Pearson, M. P. 1999: The archaeology of death and burial. Sutton.
- Petrišáková, K. 2011: Pohřebiště v Jinonicích, Butovicích a Stodůlkách a regionálně specifická únětická kultura. nepubl. dipl. práce UPRAV FF UK Praha.
- Stocký, A. 1930: Únětická pohřebiště. Příloha *Časopisu Společnosti přátel starožitností* čsl. v Praze 38/2–3, 1–11.
- Tainter, J. A. 1978: Mortuary practices and the study of prehistoric social systems. In: M. B. Schiffer (ed.), *Advances in archaeological method and theory*, vol 1. London, 105–141.

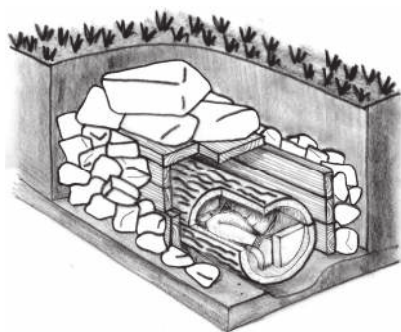
Summary

Changes in burial rite as an indicator of changes in utilisation of sources of social environment of Early Bronze Age

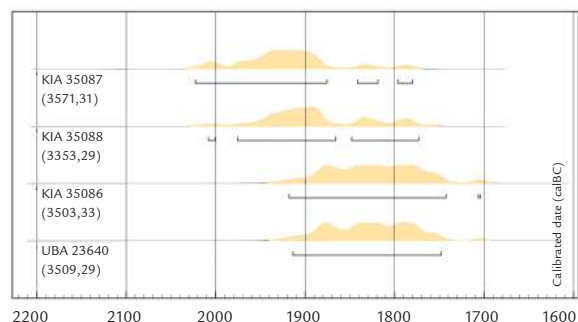
Excavation of cemeteries near Vlněves. Mělník region provided a wide spectrum of information. Some of them allow detailed research of the society within Únětice culture, Early Bronze Age in Bohemia. The study pays attention to rarer finds or finds from less accessible sources (amber, gold). These finds are studied in relation to their spatial placement within a cemetery. Spatial relations between richer built graves in relation to other graves are also studied. On the basis of the partial assessment it seems that the presence of luxury items reflects the richness of individual communities in the Únětice culture. Aside from individuals whose social status within a community is expressed by symbolic objects among the grave goods, we also see in burials of persons whose social status did not need to be expressed with riches or specific grave goods. The distinction of these individuals is emphasised by the way the grave was built and its spatial relationship to the graves of other community members. One of the reasons of such a reflection in a burial rite could be a general concentration of sources of social control by these individuals and thus differentiation and emphasis of these persons within the community.

■ Obr. 11a, b Rekonstrukce náhrdelníků z hrobů únětické kultury ve Vlněvsí, okr. Mělník. Foto H. Toušková.

■ Obr. 10 Vlněves, okr. Mělník. Kresba hrobu č. 4112. Kresba N. Košťová.

■ Obr. 12 Kalibrace radiouhlíkového datování vybraných hrobů únětické kultury ve Vlněvsí, okr. Mělník.

Příspěvek byl vytvořen v souvislosti s řešením projektu GAČR 13-24252P „Jedinec a komunita. Sonda do stratifikace společnosti starší doby bronzové na základě studia pohřebních areálů“ s finanční podporou Grantové agentury ČR.